

До когорти викладачів трудового права на юридичному факультеті нашої ALMA MATER у 2016 році долучилася старший викладач – сумісник Наталя Сергіївна Горелова, яка очолює відділ кадрів ДонНУ імені Василя Стуса, а також має великий досвід роботи у суді. Вона активно приймає участь в усіх студентських наукових заходах, не дивлячись на завантаженість роботою, працює над кандидатською дисертацією.

Необхідно зауважити, що у 2016 році на юридичному факультеті ДонНУ імені Василя Стуса як на лекції трудового права, так і на практичні відводиться рівна кількість годин – по 64 на кожний із видів цих занять.

Все вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки. 1. На юридичному факультеті ДонНУ імені Василя Стуса трудове право як дисципліна є значимою, проте, на жаль, є тенденція на зменшення кількості годин на аудиторні заняття в навчальних планах факультету щодо цієї дисципліни. Враховуючи те, що нашими викладачами трудового права накопичений великий досвід розкриття лекційного матеріалу з цієї дисципліни й прищеплення практичних навичок студентам, який дозволяє готувати фахівців-юристів і науковців-правознавців високого рівня, така тенденція щодо зменшення кількості годин суттєво не впливає на якість викладання цієї дисципліни. 2. З метою підвищення якості навчання в перспективі викладачами трудового права планується впровадження на практичних заняттях нових інтерактивних технологій кооперативного (групового) навчання студентів, розробка і проведення сумісних ділових ігор із співробітниками Відділення Національної служби посередництва і примирення у Вінницькій області й ін.

МОДЕЛЮВАННЯ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ ЯК ІНТЕРАКТИВНА МЕТОДИКА НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ-ПРАВНИКАМИ ФАХОВИХ ПРАКТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

О.І. Антонюк

Юридична практика вимагає від правника – випускника вищого навчального закладу наявності навиків і вмінь щодо вирішення практичних завдань, готовності до постійного професійного зростання, професійної мобільності, що актуалізує широке впровадження у навчальний процес інтерактивних методик навчання.

Як вбачається з розробленого професором Державного університету у штаті Огайо Едгаром Дейлом наприкінці 60-х рр. ХХ століття за результатами проведених експериментів з різними способами подання інформації «конусу досвіду Дейла», людина запам'ятовує 90 % сказаного або написаного нею під час театралізованого виступу, імітації реальної діяльності та виконання реальної дії. У результаті таких дій людина здатна аналізувати, розробляти, створювати та оцінювати. Для порівняння: внаслідок читання людина запам'ятовує 10%, внаслідок слухання – 20%, в результаті чого здатна визначати, перелічувати, описувати та пояснювати.

Тож, ефективність імітаційних інтерактивних методик є очевидною.

Під час викладення навчальних дисциплін юридичного спрямування застосування таких методик полягає у моделюванні практичних ситуацій, в яких студенти мають генерувати та приймати рішення у конкретній справі з урахуванням її фактичних обставин. Перевага інтерактивних методик також полягає у тому, що всі учасники освітнього процесу взаємодіють один з одним – і студенти, і викладач є суб'єктами навчання, які обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свої дії. Студенти занурюються у реальну атмосферу ділової співпраці з вирішення

проблем, що є оптимальною для вироблення навиків і якостей майбутнього юриста.

Інтерактивні методики дозволяють задіяти почуття, емоції, вольові якості, проявити артистичні та ораторські здібності студентів, що фактично виключається під час занять у традиційних формах.

Однією з форм застосування таких методик під час підготовки правників є модельне судове засідання – навчальна рольова гра, що полягає у моделюванні студентами судового процесу.

Модельне судове засідання – це унікальна можливість для студентів-правників «приміряти» на себе різні процесуальні статуси, підготувати процесуальні документи за фабулою реальної справи, відчутти атмосферу залу судового засідання та переживання від власного виступу у суді, побачити свої недоліки, почути думку експертів-правників і зробити висновки на майбутнє.

Значення моделювання судових процесів як методики засвоєння інформації та оволодіння практичними навиками красномовно відображає вислів китайського філософа Конфуція: «Розкажи мені – і я забуду. Покажи мені – і я запам'ятаю. Дозволь мені зробити самому, і я навчусь».

Моделювання судового процесу дозволяє студентам-практикам поєднати теоретичні знання з практикою їх застосування та отримати практичні професійні навички вже під час навчання.

Важливість модельних судових засідань у підготовці юристів підкреслюється у п. 3 Рекомендації від 12 травня 2004 року № Rec (2004) 4 Комітету Ради Європи «Про вивчення Європейської конвенції з прав людини в університетах і установах професійної освіти», в якому Урядам рекомендовано заохочувати навчальні судові процеси.

Фактично моделювання судових процесів дає можливість студентам-практикам отримати досвід власної участі у судовому засіданні, що не можуть забезпечити лекційні, семінарські та практичні заняття. Під час проходження практики студенти, як правило, мають змогу лише спостерігати за судовими засіданнями.

Також участь у таких засіданнях дозволяє студентам-практикам спробувати себе у різних процесуальних статусах, в яких їм доведеться брати участь під час професійної діяльності, а отже, вже під час навчального процесу визначитися з професійним спрямуванням.

Можна навести вислів Р. Гарріса з твору «Школа адвокатури»: «В адвокатському мистецтві... так багато залежить від «гри», що недосвідчена людина може здати кращі карти і потім дивуватися, як могла програти». Моделювання судового процесу дозволяє перевірити цю теорію.

За кордоном модельні судові процеси (moot court, mock trial) отримали широке поширення не лише у межах навчального процесу, але й як форма проведення фахових змагань. В Україні також проводяться національні (всеукраїнські) змагання у формі модельних судових процесів. Наприклад, юридичним факультетом ДонНУ імені Василя Стуса щорічно проводяться всеукраїнські змагання з цивільного права та процесу (Всеукраїнський дебатний турнір з цивільного права і процесу «Майстерність судової промови»), а також з господарського права та процесу (Всеукраїнські змагання з господарського права та процесу імені професора С.З. Михайліна).

Проводяться і міжнародні змагання у формі навчальних судових процесів. Наприклад, у турнірі з міжнародного права імені Філіпа Керола Джессапа традиційно беруть участь кілька сотень навчальних закладів з різних країн світу.

Будучи формою рольової гри, модельний судовий процес дозволяє наочно та доступно розібратися в інститутах процесуальної діяльності. У той же час судове

засідання, у формі якого проводиться рольова гра, має ознаки формалізованості, відкритості, змагальності, усності, безпосередності та видовищності. Змагальність у цьому випадку має подвійне значення, адже є не лише одним з основних принципів цивільного процесу, а й проявом суперництва студентів, які у формі судового процесу можуть позамагатися знаннями, вміннями, навиками та ораторською майстерністю.

На юридичному факультеті ДонНУ імені Василя Стуса навчальні судові процеси проводилися у межах кримінального процесу. З 2015 року вони були запроваджені й у формі правничої студії «Навчальний цивільний процес». У межах «Навчального цивільного процесу» студенти мають можливість отримати навики юридичної практики щодо надання правової допомоги у суді, а також розгляду та вирішення справи у суді.

Під час роботи студенти поділяються на групи, обирають фабулу справи з переліку запропонованих викладачем, що ґрунтуються на матеріалах реальних справ і стосуються найбільш актуальних справ цивільної юрисдикції. За обраними фабулами студенти розподіляють між собою процесуальні статуси, на підставі аналізу законодавства та судової практики виробляють позиції, повністю готують всі процесуальні документи (позовні заяви та додатки до них, заперечення на позов, письмові пояснення, клопотання, ухвали, рішення та журнали судових засідань, письмові докази тощо), тобто формують справу від «А до Я».

Демонстрація результатів цієї роботи відбувається у формі модельних судових засідань з повним дотриманням вимог цивільного процесуального законодавства у залах судових засідань Апеляційного суду Вінницької області. Роботу студентів оцінюють професійні судді, які після завершення засідань та оголошення прийнятого рішення дають оцінку його результатам, висловлюють поради та діляться власним досвідом з майбутніми правниками, що є для них безцінним.

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ

І.Є. Жданова

Результатом вищої юридичної освіти є не просто отримання професійних здібностей, а становлення професійно-діяльнісних основ культури життєтворчості особистості, які проявляються у готовності і здатності до інноваційної діяльності, до вдосконалення законотворчої та правоохоронної діяльності, до світоглядно-ціннісної гуманізації будь-якої сфери соціального функціонування. Вища юридична освіта, спрямована на формування особистості професіонала, зазвичай займає в житті людини період особливо активного особистісного становлення та ідентифікації, що веде до актуалізації розвитку в її структурі виховних, світоглядно-формуєчих, творчо-розвивальних форм діяльності. Такий розвиток можливий в умовах сприяння організації і змісту навчально-виховного і культурно-творчого процесу в рамках вищого навчального закладу.

Головним принципом розробки технології особистісно-орієнтованого навчання є визнання індивідуальності студента, створення необхідних і достатніх умов для його розвитку. Технологізація особистісно-орієнтованого процесу передбачає спеціальне конструювання лекційного матеріалу, навчальних текстів, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчальних діалогів, форм контролю за особистим розвитком студентів у ході оволодіння знаннями. Звідси, важливим питанням у ВНЗ є і введення нових, прогресивних методів навчання і наукової роботи.